

บทที่ 1

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของโลกและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นอุตสาหกรรมหลักในระบบเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอยู่อันดับที่หนึ่งถึงสิบของการพัฒนาในหลายประเทศ อาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐบาลของหลายประเทศมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อดึงดูดรายได้อันมหาศาลจากการท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศ อาจกล่าวได้ว่ายังมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้นเท่าไรก็จะเป็นการกระตุ้นให้คนมีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น และมีการเดินทางมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะในหลายประเทศที่ได้มีการปรับปรุงการคมนาคมขนส่งให้มีความสะดวกมากขึ้นก็ยิ่งทำให้คนเกิดการเดินทางท่องเที่ยวขยายวงกว้างออกไปด้วย (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556: ระบบออนไลน์) การท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการเข้าสู่ยุคแห่งโลกาภิวัตน์ และสารสนเทศชั้นสูง นักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และการคมนาคมขนส่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยผ่านช่องทางสื่อสารที่เรียกกันว่าอินเทอร์เน็ตที่นับวันยิ่งครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น หากสังเกตวัตถุประสงค์ในการเดินทางจะเห็นได้ว่ามีเหตุผลหลากหลายต่างกันไป เช่น เพื่อธุรกิจ เพื่อนันทนาการ และเพื่อศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็นของคน ปี พ.ศ. 2545 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งคณะกรรมการของสหประชาชาติได้เรียกร้องให้องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาล และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริม และสนับสนุนปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้ฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ จากกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกเมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ “Earth Summit” เมื่อปี พ.ศ. 2535 ที่เมืองริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ที่ได้มีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดกระแสการ

พัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาใน 3 กระแส (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556: ระบบออนไลน์) ประกอบด้วย

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน

จากกระแสการพัฒนาทั้งสามกระแส จึงเป็นผลทำให้การปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวและระบบการจัดการท่องเที่ยวได้มีการค้นหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ในการตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยมแบบเดิมๆที่เคยปฏิบัติกันมา ดังนั้นแนวคิดในการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่นี้จึงมีชื่อเรียกอย่างหลากหลาย เช่น Green Tourism, Bio-Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Responsible Tourism ทั้งนี้รูปแบบของ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ถูกคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการพัฒนาที่คนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ให้คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้มีความสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการรายได้ และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่คนทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวกลับส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ประเพณีของคนในท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนจึงต้องเตรียมพร้อมเพื่อการปรับตัวต่อการท่องเที่ยวที่กำลังเข้ามาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศหนึ่งที่มีการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐบาลได้กำหนดและประกาศจัดตั้งปฏิบัติการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว และการบริการที่กำลังขยายตัว ด้วยการสร้างเส้นทางคมนาคมให้สามารถเชื่อมต่อถึงกันทั่วประเทศ และเชื่อมถึงประเทศเพื่อนบ้าน ขยายด่านเข้า-ออกประเทศให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ได้มีการยกเว้นวีซ่าให้แก่ประเทศอาเซียนจำนวนหนึ่ง รวมถึงได้มีการขยายเส้นทางสายการบินเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยว จากการปฏิบัติตามนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การท่องเที่ยวที่ประเทศลาวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ได้เพิ่มขึ้นในช่วงระยะปี ค.ศ. 1993-2012 มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 20.07 และในปี ค.ศ. 2012 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมากถึง 3,300,000 คน (กรมพัฒนาการท่องเที่ยวลาว, 2012: 5) และสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ยังได้รับรางวัลประเทศที่น่าท่องเที่ยวที่สุดในโลก ประจำปี ค.ศ. 2013 โดยสภาการท่องเที่ยว และการค้าของ สหภาพยุโรป (World's Best Tourist Destination) (ASEAN Secretariat News, 2013: ระบบออนไลน์)

ปัญหาการวิจัย

แขวงหลวงน้ำทาเป็นแขวงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากนักท่องเที่ยว ในปี ค.ศ. 2011 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวแขวงหลวงน้ำทามี 201,522 คน เพิ่มขึ้น 4 เท่าตัวถ้าเทียบกับปี ค.ศ. 2001 เฉลี่ยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวร้อยละ 9.5 ต่อปี โดยการท่องเที่ยวส่วนมากเป็นการให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เห็นได้จากการที่ประชาชนในแขวงหลวงน้ำทาได้มีการติดตามข่าวสารการท่องเที่ยวทั้งภายใน และต่างประเทศเพื่อรับทราบสิ่งที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่นของตน ประชาชนในท้องถิ่นมีความผูกพันต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ซึ่งจากรายงานผลตอบแทนการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแต่ละหมู่บ้านพบว่าหมู่บ้านได้รับผลตอบแทน 1.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี (แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวแขวงหลวงน้ำทา, 2011: 7) นอกจากนี้ แขวงหลวงน้ำทายังเป็นต้นกำเนิดการท่องเที่ยวที่ได้นำเอาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในประเทศลาว และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าทุกแห่งในประเทศลาว (เครือข่ายการท่องเที่ยวหลวงน้ำทา, 2012: ระบบออนไลน์) จนได้รับรางวัลมากมายเช่น ปี ค.ศ. 2001 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์น้ำห้าแขวงหลวงน้ำทาได้รับรางวัลดีเด่นจากองค์การสหประชาชาติ ในการมีส่วนร่วมช่วยให้ความยากจนของประชาชนลดลง ปี ค.ศ. 2002 ได้รับรางวัลจากสายการบินของประเทศอังกฤษในการจัดสรรการท่องเที่ยวในป่าสงวนแห่งชาติน้ำห้า และ ในปี ค.ศ. 2007 ได้รับใบยั่งยืน (ใบประกาศเกียรติคุณ) จากอีเคเวเตอร์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติช่วยลดความยากจนของประชาชน (แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวแขวงหลวงน้ำทา, 2011: 14) แต่จากการสำรวจพบว่าคนในชุมชนยังมีความคิดเห็นต่างในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่ (แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรม และท่องเที่ยวแขวงหลวงน้ำทา, 2011: 15)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมืองหลวงน้ำทาเป็นชุมชนหนึ่งในแขวงหลวงน้ำทา ซึ่งมีศักยภาพในการท่องเที่ยว ถ้าชุมชนแขวงหลวงน้ำทาต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวให้

มีความยั่งยืน ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา
2. วิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา
3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานดังนี้

1. ประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้วางแผนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีศักยภาพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองหลวงน้ำทา
2. ผู้บริหารโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่สามารถนำข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนักวิจัยและผู้สนใจในเรื่องงานวิจัยนี้สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางในการค้นคว้าและวิจัยด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชน เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยและมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ของเมืองหลวงน้ำทาใน 4 บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำดี บ้านน้ำห้า บ้านเจริญสุข และบ้านเพียงงาม
3. การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชน เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในครั้งนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดของสถาบันการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2546: ระบบออนไลน์) ซึ่งมีอยู่ 4 ด้านด้วยกัน คือ
 - 3.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - 3.2 ด้านองค์กรชุมชน
 - 3.3 ด้านการจัดการ
 - 3.4 ด้านการเรียนรู้

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. เนื่องจากปัญหาในการสื่อสาร ประชาชนที่อาศัยอยู่ เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีหลายชนเผ่า
2. ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 ดังนั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้จะเป็นจริงในช่วงเวลาดังกล่าวเท่านั้น จึงไม่สามารถที่จะนำไปใช้เป็นหลักการสากล
3. ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนน้อย เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลคือคนที่ทำหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากชุมชนจึงเป็นข้อมูลที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเฉพาะ เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา ไม่สามารถนำใช้กับสถานที่อื่นได้ เนื่องจากบริบทไม่เหมือนกัน

นิยามศัพท์

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และ

วัฒนธรรม มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ (สถาบันการทอ่งเที่ยวโดยชุมชน, 2546: ระบบออนไลน์)

รูปแบบการจัดการทอ่งเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง วิธีการปฏิบัติของชุมชนในการจัดการทอ่งเที่ยวโดยชุมชนจากการวิเคราะห์การจัดการทอ่งเที่ยวโดยชุมชนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และ ด้านการเรียนรู้

ชุมชนเมืองหลวงน้ำทา หมายถึง แขวงหลวงน้ำทาเป็นแขวงหนึ่งที่ตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีชายแดนติดกับ 2 ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเมียนม่า ประกอบด้วย 5 เมือง ได้แก่ เมืองหลวงน้ำทา เมืองสิงเมืองลอง เมืองเวียงภูคา และเมืองนาแล โดยมีเมืองเอกคือเมืองหลวงน้ำทา (แผนกแถลงข่าววัฒนธรรม และทอ่งเที่ยวแขวงหลวงน้ำทา, 2011: 6-7)

ประชาชนในพื้นที่ หมายถึง ประชาชนที่มีภูมิลำเนาและตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่ มีที่อยู่ที่เป็นหลักเป็นแหล่งเป็นสำคัญ กล่าวคือที่พักหลับนอน หรือที่ประกอบกิจการงานของเขา สามารถติดต่อหรือพบหาตัวได้ตามหลักฐานที่ปรากฏทางทะเบียน (ตามเจตนาของกฎหมาย)